

Reporting Abuse Cases to Authorities

Show# 35 | September 12th 2015

Protesting against same sex marriages

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות קפז-קפח

זזה דבר כת החנפים. ענין הכת הזאת נחלק לתשעה חלקים: החלק הראשון - החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חברו וכי החזיק בתרמית או כי יחטא איש בלשון הרע או באונאת דברים, ויחליק לו לשון הרע לאמר: לא פעלת און! המעט ממנו עון הנמנע מן התוכחה, שנאמר (ויקרא יט, יז): "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", ויוסיף לחטוא על אמרו: לא חטאת! כענין שנאמר (ירמיה כג, יד): "וחזקו ידי מרעים". והנה זה ביד החנף האויל עון פלילי, כי לא יקנא לאמת, אבל יעזור אחרי השקר, ויאמר לרע טוב, וישם חשך לאור, גם נתן מכשול לפני החוטא משני פנים: האחד - כי איננו נחם על רעתו, והשני - כי ישנה באולתו ביום מחר, כי הלל רשע החנף אותו על תאות נפשו, מלבד כי ישא עונש על הנזק אשר הזיק לאשר אשם לו החוטא, על צדקו מי אשר חטא לו, מלבד כי יענש על דבר שקר, שנאמר (תהלים ה, ז): "תאבד דוברי כזב", ונאמר (משלי יז, טו): "מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם", כל שכן אם העול אשר בכף רשע חברו גלוי לרבים, כי באמור אליו החנף לפני בני אדם: זך אתה בלי פשע! חלל ובזה דת ודין.

וחייב האדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזאת. ואמרו רבותינו (סוטה מא, א) על ענין אגריפס שהיה קורא בתורה וכשהגיע לפסוק זה (דברים יז, טו): "לא תוכל לתת עליך איש נכרי" זלגו עיניו דמעות, ואמרו לו: אחינו אתה! באותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה שחנפו לו לאגריפס. אף כי היושב על המשפט אין לו לפחד מאנוש ימות, שנאמר (דברים א, יז): "לא תגורו מפני איש". ויש בחלקי כת חנפים אשר במ החנף נספה ואבד בעון החנופה לבד, כאשר יתבאר.

ספר יראים סימן רמח

לא תחניפו. צוה יוצרנו בפ' ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ. ותניא בסיפרא הרי זו אזהרה לחנפים. והריני מפרש פי' חנופה שהזהירה עליה התורה כל השומע דבר עולה ושאינו הגון או רואה דבר רע ואמר טוב הוא ואינו שותק מתוך יראה לא מגופו ולא מממונו אלא מתוך רשע לבבו או חושב בלבבו ואומר (בלבבו) ברע עשה פן אפו עלי ויתקוטט עמי ואיני מפסיד בקטיטתו כי אם חסדו ואהבתו נקרא חנף עובר בלא תחניף וכו'.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף טז עמוד ב- דף יז עמוד א

תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. אמרו להן ב"ש לב"ה: הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומר' לה, כלה נאה וחסודה? והתורה אמרה: מדבר שקר תרחק! אמרו להם ב"ה לב"ש: לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר: ישבחנו בעיניו, מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

תוספות מסכת סוטה דף מא עמוד ב

כל המחניף לחבירו - יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי ההיא דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אזל לארעא דישראל לוו בהדיה תרי בני חוזאי קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ח"ו אחזקית ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשך הצלתה.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף צב עמוד א

עולא אמר: אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח, ואין מקיימין אלא שלשה: אחת שאין כותבין כתובה לזכרים, ואחת - שאין שוקלין בשר המת במקולין, ואחת - שמכבדין את התורה.

Reporting molesters to the authorities

שולחן ערוך חושן משפט סימן שפח סעיף יב

כל המוסר הצבור ומצערן מותר למסרו ביד עובדי כוכבים אנסים להכותו ולאסרו ולקנסו.

שו"ע חושן משפט הלכות עדות סימן לה ס"ד

אשה, פסולה. הגה: וכל זה מדינא, אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, וכו' נשים נאמנות (ת"ה סי' שנ"ג ואגודה פ' י' יוחסין). ולכן יש מי שכתב דאפילו אשה יחידה, או קרוב או קטן, נאמנים בענין הכאה ובזיון ת"ח או שאר קטטות ומסירות, לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה, ואין פנאי להזמין (מהרי"ק שורש קע"ט ומהר"ם מריזבורג וכלבו סי' קט"ז).

שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק א סימן קפה

בשנת תרי"ג אירע בעיר אחד נשמע קול על מלמד אחד שמתגורר שם זה שמנה שנים והילדים אשר למדו אצלו בקטנותם וכעת הם בני י"ג שנה ויותר הם מעידים שבקטנותם כאשר למדו אצלו טימא אותם במשכב זכור ר"ל

ובקיץ העבר כשנודע הדבר לאיש ירא אלקים צעק צעקה גדולה ומרה ובא הדבר לפני הרב האב"ד והנה לא רצו לקבל גבי"ע =גביית עדות= וזה האיש קבל על עצמו באלה ובשבועה שתיכף אחר הזמן יסע משם והנה אח"כ רצה להיות מלמד בלבוב וכאשר נשמע הקול בלבוב שלח בעה"ב אחד נכבד מכתב להרב אבד"ק והוא השיב כי ישב עם ב"ד לחקור ולדרוש הדבר ולא מצא שמץ פסול עפ"י ד"ת ולא הי' שום בירור על הענין ואין לו לדיין אלא מה שעניו ראות והמכתב הנ"ל תחת ידו הוא וע"כ הבעה"ב דשם החזיקו המלמד שיהיו שם כי אמרו שהוא אומן והחצוף הנ"ל צווח ככרוכיא שהוא קשר בוגדים שהם קלי הדעת ומה גם שנתן להפ"מ חמשים רייניש כסף על רעקריטינג וע"כ המה נוגעים בדבר. והנה בפ' וארא הגיעני מכתב עם גב"ע מחותם בחתימת שלשה אנשים נכבדים והעיד אלי איש אחד שמכיר בטב"ע החתימות והעידו שני בחורים האחד הוא כעת בן ט"ו שנה והאחד הוא כהיום בן י"ג שנה ויותר שבילדותם בהיותם לומדים אצלו כבני ט' שנה או פחות היה מטמא אותם במשכב זכור כי היו שוכבים אצלו במטה בחדר אשר דר שם והדברים באו ברוב ענין אשר הוא מגונה להעלות על הספר וזאת אשר השבתי באמת כבר הארכתי בזה בתשובה דלפסול האדם צריך שיהיו שני עדים כשרים והבאתי דברי הפר"ח והריטב"א דלפסול אדם צריך שני עדים כשרים והיא כד"נ וא"כ כאן שהיו קטנים בעת שהיה המעשה ואינם נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקוטנם כמבואר /בחו"מ/ סימן ל"ה רק במילי דרבנן וכאן לפסול את האדם ודאי לא נאמנים אמנם לפמ"ש המהרי"ק והתה"ד וקבעו הרמ"א בש"ע שבמקום שא"צ /שא"ד/ להיות עדים כשרים נאמנים אפילו אשה וקטן וא"כ בדבר זה שבודאי א"א להיות גדולים וא"א שתהיו עדות בדבר דבלי ספק האיש הלז אף אם הוא רשע ופריץ אבל במסתר מעשהו ורק בילדים קטנים משחק וכמתלהלה בזיקים ואומר הלא משחק אני א"כ פשיטא דנאמנים להעיד ומה גם דאטו אנו רוצים לפסלו לעדות ולשבועה רק דאמרי' דשמא עשה זאת וכבר אמרו בנדה דף ס"א האי לישנא בישא אף דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא ובמ"ק דף י"ח אמרו דהאי לישנא בישא עכ"פ מקצתו אמת וא"כ איפוא אוי לנו שבימינו עלתה כך שיהיה איש כזה מלמד תינוקות של בית רבן אשר הבל פיהם טהור ויש לחוש שהבל פיו הטמא יטמא אותם וע"כ על דעתי שמהראוי להסיר כתר המלמדות מעל ראשו ויחושו לנפשם עד אשר ישוב בתשובה שלימה ובסגופים כראוי ואז ישוב לקבל ד"ח =דברי חבירות= ויהיה לו לכפרה על חטאיו וכ"ז שאינו מתודה על חטאיו לא שייך תשובה כמ"ש התב"ש בסמ"ב והארכתי בזה בתשובה לדראהביטש בדבר השו"ב אשר שם והוגד לי בשם אחד גדול הגאון הצדיק וחסיד מו"ה דוד זצ"ל בעהמ"ח אהבת דוד ויהונתן שפירש בדרך מוסר מ"ש בש"ע המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש ואמר שקאי על מי שמטיל קרי ואמר שזה מן הצופים ולפנים דעינא וליבא תרין סרסורי דעבירה לזה אמר לא ישב שאינו מועיל תשובה ופניו כלפי הקדש ודפח"ח.

והנה במ"ש למעלה מהך דלישנא בישא אף על גב דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא מצאתי אח"כ במהרי"ק שורש קפ"ח שכתב דדוקא להציל אותם הוא דמותר להמנע אבל לא לענוש אותם שום עונש ולבייש אותם אסור ע"י לישנא בישא אמנם זה דוקא שם שלא היה רק לישנא בישא לבד אבל כאן היה גב"ע אף דאין כאן עדים כשרים עדיף מלישנא בישא ופשיטא דישי למנוע מלתת לו תלמידים כנלפע"ד.

והנה בש"ק פ' תולדות בשנה ההיא הגיעני שני מכתבים המדברים ומליצים טוב על האיש הלז. וזה אשר השבתי לשניהם ביחד מ"ש הרב להתנצל על מה לא קיבל עדות וכתב בתחלה עפ"י דברי מוהר"ם מינץ בתשובה סי' ע"ה שאין לגבות עדות להוציא לעז הנה תשובתו בצי"ד וכמ"ש בעצמו דשאני כאן שהוא לאפרושי מאסורא ואני מוסיף שכן מבואר גם לענין עדות א' דקי"ל דטוביה חטא וזיגוד מנגד ומבואר בש"ע חו"מ סימן כ"ח דאם הוא לאפרושי מאסורא שרי ומ"ש מעלתו דגוף דברי העדים אינם כלום דהם קטנים כ"כ בזה בתשובתי וע"כ לא הבינותי גם מ"ש מעלתו דהם עדות מיוחדת ולפסול אדם בעי שיהיה עדות אחת דהוה כד"נ =כדיני נפשות= לא הבינותי דאני אמרתי עדיף מיני' דאפילו עדות מיוחדת ליכא ודמי להאי ציידא והנה עתה אשיב כסדר מ"ש על דברתי דלאפרושי מאיסורא ל"צ לגבות בפני בע"ד ומ"ש מעלתו די"ל דבאיסורין כיון דל"צ הגדה בב"ד כמ"ש הגאון בעל נתה"מ בסי' ל"ח ובסי' כ"ח באורך ה"ה דא"צ לקבל בפני בע"ד דדוקא על הב"ד הזהירה תורה לקבל בפני בע"ד הנה גוף סברתו אינו מתקבל כי גם דברי הגאון במחכ"ת לא נהירין כלל ויפה השיב עליו במשובב דרשו משם ואינו רוצה להתווכח עם הגאון מפני עשה דכבוד תורה והנה מ"ש לחלק דדוקא אם אנו באים לפסול האדם מחזקת כשרותו בזה צריכין לקבל בפני בע"ד אבל כאן אין אנו באים רק להרחיקו שלא ילמוד עם תלמידים עד שישוב אין אנו באין לפסול אותו וע"ז כתב מעלתו שלא הבין כלל שיחתי דבכ"מ שאנו פוסלין אדם אינו רק עד שישוב בתשובה ואפ"ה אי אפשר לפסול אדם אומר דיפה כתב שלא הבין שיחתי דכוונתי בפשיטות דדוקא היכא שאנו מוציאים אותו מחזקת כשרותו בזה אמרינן דסתם כל אדם בחזקת כשרות וא"א לפסולו שלא בפניו ובפרט לקפח פרנסתו אבל כאן אטו נפסל בשביל זה מחזקת כשרותו רק שאנו אומרים שמלמד תינוקות צריך להיות ירא וחרד לדבר ד' יותר משאר בני אדם וכאן אנו רואין שהוא קל ע"כ צריכין אנו להרחיקו שישוב בתשובה שלימה א"כ ע"ז ל"ש שום קבלת עדות שלא בפני בע"ד וכל שנשמע עליו קול כזה כדאי בזיון וקצף שיהיו מלמד שם עד שישוב בתשובה שלימה ומ"ש דכבר נפסלו כיון שקבל עדות שלא בפני בע"ד הנה רואה אנכי שבשביל זה לא רצו לקבל העדות תחלה שאם יקבלו אחרים בודאי לא ירצה לבא לפניהם וא"צ לבא לפניהם וגם מתיראים לקבל עדות וא"כ אף שיקבלו עדות שוב יפסלו אבל לא הועילו בתקנתם דלא קי"ל דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה כמ"ש הקצה"ח סי' כ"ח ס"ק ז' וסימן ל"ג ס"ק ב' והקצה"ח האריך בראיות ברורות וכן נכון לדינא כמ"ש בתשובה לק"ק פרעמישלאן ומ"ש על מ"ש בשם מהרי"ק והש"ע סימן ל"ה דנהגו לקבל אף עדות קטן כל דא"א שיהיה שם עדים כשרים וע"ז כתב דבמהרי"ק מבואר שצריך להיות התובע טוען ברי תמהני דשם שייך טענת בריא ומהטעם שכתב מהרי"ק דאל"כ לא שבקת חיי אבל כאן מה ריעותא יש במה שאינם טוענים ברי ואטו היו צריכין לדעת ואנן על זה העדות סומכין ומ"ש דל"ש אין אדם מע"ר =משום עצמו רשע= דרצונו לעשות תשובה וע"ז כתב מעלתו דזה שייך דוקא לגבי עצמו אבל לא לענין לפסול האדם עי"ז מאד תמהני דאטו פוסלין ע"י עדותם דהא באמת עדות קטנים היו אבל העדות לפסול הוא מצד התקנה ומ"ש דשייך פ"ד לא יפה כוון דכאן כשאנו מפלגין דבורא שלא רבע לזה שוב אין כאן שום עדות דבאמת הוא קטן רק דאמרינן מ"מ היו שם ומפני התקנה מקבלים אבל שיעיד שרבע ע"ז לא מהמנין ליה וז"ב.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יח סימן מ

א. חולה מסוכן שחייב רק חיי שעה ובני המשפחה חתמו שלא ישתדלו יותר "להחיותו", והרופא המשתדל טוען שאם בכל זאת ימשיך "להחיותו" הוא עלול להפסיד שישללו ממנו תעודתו וגם ידונוהו בערכאות למליונים דולרים, האם מחויב הוא להמשיך להשתדל להחיותו .

ב. ביאור דברי הרמ"א באו"ח סימן תרנ"ו שפוסק שאדם מחויב להפסיד כל ממונו כדי שלא יעבור על לא תעשה אם הוא רק בקום ועשה או אפילו בשב ואל תעשה. ומה הדין בזה כדי שלא יעבור על ל"ת דלא תעמוד על דם רעך .

ב"ה טו"ב מנ"א תשמ"ח. ירושלים עיה"ק תובב"א לכבוד ידידי הרב הגאון הנעלה איש האשכולות בעהמ"ח ספרים יקרים מוהר"ר דוד קאהן שליט"א רב ביהמ"ד גבול יעבץ בברוקלין. אחדשכת"ר יקרת מכתבו קבלתי בסוף שבוע שעבר, והנני להשיב לו. בע"ה .

כת"ר שואל שאלה גדולה למעשה והיא: רופא טוען שאם ישתדל "להחיות" חולה שכבר חתמו עליו בני המשפחה שלא ישתדלו בזה, שיכולים להפסידו שיקחו ממנו תעודתו וגם ידונוהו בערכאות למליונים דולרים, האם מחויב הוא להשתדל אעפ"כ, כמובן שמדובר באופן שהוא רק לחיי שעה עכ"ל השאלה .

וכשאלת חכם חצי תשובה כותב דלדעתו יש להתיר על פי' יסודו של הח"ס שמה שמחויב לתת כל ממונו שלא לעבור ל"ת הוה בקום ועשה דוקא, אלא שעומד לנגדו דברי רש"י בסנהדרין ד' ע"ג ע"א שמתבאר בדבריו שמחויב להפסיד כל ממונו כדי שלא לעבור על לא תעמוד על דם רעך, לכן רוצה לחלק שהיינו דוקא להצילו לגמרי, אבל לא לחיי שעה, לכן בנ"ד שהוי לחיי שעה יש להתיר משום שב ואל תעשה, ע"כ .

א) ואשיבנו, דלדעתי אם נאמר דמשום לא תעמוד על דם רעך לחיי עולם מחויב להפסיד כל ממונו, אזי אותו הדין יהא גם אפילו לחיי שעה מכיון שגם ע"ז חל הלאו הזה ואין מקום לחלק בזה .

+מילואים/ והרי הדין הוא שמחללים שבת אפילו לחיי שעה כדאיתא בגמ' ביומא ד' פ"ד ונפסק כן בפשיטות באו"ח סימן שכ"ט סעי' ד', דאפילו מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אפילו לפי שעה מפקחין עליו את הגל, ואפילו יש בו כמה ספיקות יעו"ש, וא"כ בודאי שקיים גם בזה הלאו דל"ת ע"ד רעך.

וא"כ לכאורה מחויב הוא הרופא להשתדל אעפ"כ להמשיך להחיותו, כי מצינו להרמ"א בא"ח סימן תרנ"ו שפוסק דזה שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש אפי' מצוה עוברת, דכל זה דוקא במצות עשה, אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור. ומוסיף המשנ"ב בסק"י, שהוא זה, אפילו אם יצטרך עי"ז אח"כ לחזור על הפתחים, דלא נוכל להתיר עי"ז איסורי תורה.

והרמ"א חוזר לפסוק כן גם ביו"ד סי' קנ"ז סעי' א', דאם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו צריך ליתן הכל ולא יעבור על לא תעשה. וכאן הרי בהימנעות הגשת הצלה עוברים על לאו דלא תעמוד על דם רעך.

מה שיש לדון בזה להתיר לרופא שימנע מלהשתדל להחיות, הוא אם נבוא להסתמך על שיטות הפוסקים דס"ל לחלק בזה ולומר, שכל זהו הוא דוקא אם המדובר בלעבור על לאו שיש בו מעשה, אבל בלאו שאין בו מעשה הוה זה כמו לעבור על עשה וא"צ ליתן כל ממונו, ונזכר מזה בפתחי תשובה ביו"ד שם סק"ד, ודרכי תשובה שם, ובאריכות גדולה בשדי חמד בכללים במע' למ"ד כלל ק"ז, ובחלק דברי חכמים כלל ל"ט כדיעו"ש.

ולפלא על המשנ"ב שלא הזכיר מלחלק מזה כלל, וכפי הנראה שלא סבר לחלק בזה, וכך נראה באמת שתפס כן לעיקר הגרע"א ז"ל בהגהותיו ליו"ד שם, שמתחילה הוא מביא דברי שו"ת חות יאיר דס"ל דאם הוא לאו שאין בו מעשה הוי כמו לעבור על עשה וא"צ ליתן כל ממונו, ומוסיף וכותב ע"ז בזה"ל: ואולם בתשובת הריב"ש מבואר דכל שהוא לעבור על לאו אף באין מעשה צריך ליתן כל אשר לו ולא יעבור עכ"ל, ומשמע מהך לישנא של "ואולם" דנקיט ליה הגרע"א דס"ל לעיקרה כדברי הריב"ש שאין לחלק בזה בין לאו שיש בו מעשה לבין לאו שאין בו מעשה. וא"כ אין תימא שגם המשנ"ב סתם להכריע בכזאת.

אולם משום הא לבד עוד לא נסתר באופן כללי צידוד היתר זה מפני שאין בו מעשה, כי רבים אשר אתנו שכן ס"ל לחלק בכזאת, ובמיוחד כאשר דיוננו הוא בנוגע להלאו של לא תעמוד על דם רעך +.

(ב) אולם לענ"ד נראה שלמעשה גם להצלה לחיי עולם של חבירו איננו מחויב להפסיד כל ממונו משום הלאו דל"ת על דם רעך אם נתפוס כללא דהח"ס שדברי הרמ"א באו"ח סימן תרנ"ו ויו"ד סימן קנ"ז אמורים דוקא בעבירה על לאו בקום ועשה ולא בעיברה בשב ואל תעשה .

ומדברי רש"י בסנהדרין ד' ע"ג אין כל הוכחה מפורשת דס"ל דלאו זה של ל"ת ע"ד רעך שאני, דז"ל שם: קמ"ל לא תעמוד על דם רעך לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעך עכ"ל, ויש לומר דכוונתו בזה, הוא שלא רק אתה בעצמך תצילהו, אלא אפילו אם אין ביכלתך להצילו, חזור וטרח למצוא אנשים אחרים ולשלם זמני להם, וכשלושון הג"מ שם "מיטרח ומיגר אגורי", ואח"כ תגבה ממנו בחזרה, וכדאיתא בשו"ת מהר"מ בר ברוך סימן ל"ט שמבאר דזה שאומרת הגמ' דחייב להצילו ולמיטרח ולמיגר אגורי, הוא אפילו צוח אל תצילני שמצילו וחוזר ומוציא ממנו מה שהוציא ע"ש, ובכל אופן שהוא איננו מחויב אבל לתת לשם כך יותר ממה שמחויב מדין צדקה, אם נאמר דבשוא"ת איננו מחויב להוציא כל ממונו .

+/מילואים/ והנה ז"ל הגמ' בסנהדרין שם: גופא. מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך, והא מהכא בפקא מהתם נפקא אבידת גופו מנין ת"ל והשבותו לו, אי מהתם הוה אמינא ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ"ל, ומפרש"י וז"ל: הני מילי בנפשו, אם זה הרואהו יכול להצילהו יצילהו, קמ"ל לא תעמוד על דם רעך, לא תעמוד על עצמך משמע, אלא חזור על כל צדדין שלא יאבד דם רעך עכ"ל, למדים אנו מזה שכדי שלא יעבור על ל"ת דלא תעמוד ע"ד רעך מחויב הנהו למטרח ולמיגר אגורי (לשכור אנשים) ולחזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעהו, ומשמע

לכאורה מהך לישנא שהמדובר הוא אפילו אם הוא בגוונא שיפסיד עי"כ ממונו אעפ"כ מחויב הנהו להפסיד כל ממונו כדי שלא יעבור על ל"ת ע"ד רעך.

אולם לאחר העיון נראה לומר שאין הוכחה לכך, כי יש לפרש שכוונת הגמ' בזה הוא רק שמחויב לטרוח ולחזר אחר אנשים שיצילוהו אבל המיגר אגורי הוא בגוונא שאבל אח"כ יוכל לחזור ולגבות מהניצל הכסף שהפסיד, ואילו לא הל"ת ע"ד רעך כי אם רק מכח הכתוב של והשבותו לו הייתי אומר שצריך לעשות משום כך מה שבכח עצמו לעשות, אבל איננו מחויב לטרוח ולשכור גם אחרים שיצילוהו, קמ"ל הלא תעמוד ע"ד רעך שמחויב גם בכנ"ז+.

ג) והכי ראיתי בשו"ת חות יאיר סימן קס"ה שעומד על הדקדוק בגמ' דלמה נקט מיטרח, דהל"ל אגורי לא, לכן מבאר דעיקר רבותא הוא מיטרח, דהו"א אפילו מצי לאגורי מממון של חבירו אינו מחויב קמ"ל דמחויב, ואף כי פשוט להפוסקים גבי הצלת נפש שמחויב לאגורי גם בממונו רק שמחויב להחזיר לו מ"מ בצורך הצלת ממונו אינו מחויב למיטרח ואגורי כלל אפילו משל חבירו ע"ש ביתר אריכות. הרי לנו דגם להחות יאיר פשיטא ליה בכוונת הגמ' שלא באה לומר שמחויב להפסיד כל ממונו, ולא מצא סתירה ברש"י לכך, והיינו מפני שביאר כוונתו של רש"י ג"כ כנ"ז. והח"י הולך לשיטתו בזה דס"ל ג"כ ככללא דהח"ס דבשב ואל תעשה גם בלאו אינו מחויב להפסיד כל ממונו, כדמצינו דס"ל בהדיא כן בתשובתיו בסימן קל"ט ע"ש ומובא בפוסקים, והיה פשוט ליה דלא עדיף מזה גם הלאו דל"ת ע"ד רעך, וג"כ איננו מחויב להפסיד כל ממונו, עבור כך, מכיון שהוא בשוא"ת.

ד) ואם דברי רש"י באו מיהת סתומים בזה, הנה מצינו לאחד מגדולי הראשונים ה"ה ביד רמה לסנהדרין שם שכותב דברים מפורשים בזה לפיטורא, וז"ל: ומפרקינן אי מהתם הוה אמינא הני מילי היכא דיכול לאצולי בנפשיה כלומר על ידי עצמו, אבל מיטרח מיגר אגורי לאצוליה אימא לא מיחייב למיטרח, איצטריך לא תעמוד על דם רעך כלומר לא תעמיד עצמך כלל אלא חזר אחר הצלתו ובכל ענין שאתה יכול להצילו, ומסתברא לן דהיכא דטרח ואגר אגורי ואצוליה שקיל מיניה, דעד כאן לא חייביה רחמנא אלא למטרח בלהדורי בתר אגורי, אבל לאצוליה בממוניה לא מדאמרינן אי מהתם הני מילי בנפשיה אבל מטרח ומיגר אגורי לא קמ"ל ולא אמרינן אבל בממוניה לא קמ"ל עכ"ל.

הרי לנו דברים ברורים ומפורשים בזה ביד רמ"ה דס"ל בפשטות, שלמרות שמקודם לכן ביאר כוונת הגמ' כמעט כלשונו של רש"י ז"ל שהחידוש הוא שמחויב "לחזר אחר הצלתו ובכל ענין שאתה יכול להצילו", אפ"ה הוסיף וביאר בפשיטות דמ"מ מסתברא ליה שכל זה הוא רק למטרח בלהדורי בתר אגורי, אבל בממוניה לא, והוכיח כן מלשון הגמ' שאומרת, אבל מיטרח ומיגר אגורי לא, ולא אומרת "אבל בממוניה לא קמ"ל", ומוכח מזה שבממוניה באמת לא מחויב לאצוליה. אלא חוזר ושקיל מיניה.

ה) והגע בעצמך, הנה הרמב"ם בספר המצות ל"ת רצ"ז מיכל כייל בהלאו של לא תעמוד על דם רעך גם זאת, שלא נמנע להציל ממונו של חבירו מנזק כדיעו"ש, האם גם שם בלהציל ממונו של חבירו נאמר שמחויב עבור כן להפסיד כל ממונו כדי שלא לעבור על הלאו? ודאי שלא דמאי חזית .

+/מילואים/ וצריכים איפוא לומר שלהרמב"ם היה פשוט שעל לאו זה דלא תעמוד על דם רעך איננו מחויב להפסיד כל ממונו מפני שהוא לאו שבכללות שאין לוקין עליו וקיל יותר משאר ל"ת שלוקין עליו, ויתירה מזו, דסבור היה שהוא מעין לאו הבא מכלל עשה שדין עשה עליו (עיין פסחים ד' מ"א ע"ב, ועוד), כי כן מצינו למדים מדבריו בפיהמ"ש בפ"ד דנדרים דמגדיר שם החיוב של הצלת גופו של חבירו שהוא מכח העשה של והשבותו לו, וכלשונו: דחיוב הרופא מן התורה לרפאות חולי ישראל נכלל בפ"י מ"ש הפסוק (דברים כ"ב) והשבותו לו, לרפאות את גופו שהוא כשרואה אותו מסוכן ויכול להצילו או בגופו או בממונו או בחכמתו ע"ש, הרי לנו שהרמב"ם נתן על כך רק חיוב עשה של והשבותו לו. וז"ש "או בממונו" ר"ל בגדר חיוב שיש על כך מכח עשה, אשר המבזבז אל יבזבז יותר מחומש +.

ו) מה שנוכל לכל היותר להגדיר בדבריהם של היד רמ"ה וכן הרמב"ם אם ס"ל נמי שמחויב להפסיד כל ממונו כדי שלא לעבור על ל"ת, הוא רק זאת, דס"ל אבל מאידך גם זאת שזה שמחויב להפסיד כל ממונו ולא לעבור על לא תעשה דהוא רק היכא שהוא בקום ועשה, אבל לא גם בשב ואל תעשה, וכדמצינו שהדבר הזה נפתח בגדולים, ובקמאי דקמאי, וזה בכה וזה בכה, כאשר אספם וקיבצם כעמיר הגאון בעל שדי חמד ז"ל בכללים מע' הלמ"ד כלל ק"ז, ובחלק דברי חכמים כלל ל"ט יעו"ש באריכות .

או דנאמר דס"ל להרמב"ם והיד רמה כהסוברים דבכלל איננו מחויב להפסיד כל ממונו עבור לא תעשה, חוץ מבע"ז שנא' בכל מאדך, כדמובא מזה בביאור הגר"א יו"ד סי' קנ"ז סק"ה, ובשד"ח שם, וכן בספר מרחשת ח"א סימן מ"ג יעו"ש .

ז) והמבוכה בדברי הפוסקים בהכרעת ההלכה בזה בנוגע לעבירה על לאו בשאו"ת היא גדולה מאד, ואפשר לעמוד על כך מתוך עיון בפרמ"ג באו"ח שם סי' תרנ"ו, ועוד כמה מקומות מדבריו, ובחידושי הגרע"א ביו"ד שם סי' קנ"ז, וגליון מהרש"א שם, ובפתחי תשובה סק"ד, ודרכי תשובה שם, וכן בסי' שנ"ז בפ"ת סק"א, ועוד .

ואנן נקטינן להלכה למיזל בזה אחר החיתום, ה"ה גאון הדורות החתם סופר ז"ל אשר כללא כייל לנו בזה בהגהותיו לאו"ח סימן תרנ"ו בזה"ל: לפענ"ד לאו במצות עשה ול"ת תליא מילתא, אלא או קום ועבור או שב ואל תעשה אשר ע"כ לאכול פירות שביעית אף על פי שאינו אלא עשה, וכן טעם כעיקר שאינו אלא עשה לחד דעה, מ"מ יתן כל אשר לו ולא יעבור, וההיפוך אין צריך להוציא כל ממונו שלא יביאוו לידי לא תותירו ממנו עד בקר אף על פי שהוא ל"ת מ"מ כיון שאינו בקום ועבור אינו צריך להוציא כל ממונו עכ"ל, וא"כ כל ל"ת שהוא בשב ואל תעשה אין צריך להוציא כל ממונו כדי שלא יעבור על זה, וכן לא להוציא למעלה מיכלתו הרגילה .

ויש לי הוכחה שהחתם סופר הכליל בזה הכלל גם הלאו דל"ת על דם רעך שהוא בהשוא"ת והוא ממה שמצינו לו בתשובתו בחחו"מ סי' קע"ז ד"ה ומ"ש להסוברים, שהקשו לו שם רק להסוברים דאפילו בביטול ל"ת בשב ואת צריך לבזבז כל הונו ולא יעבור, דא"כ אמאי אמרין בפ' השולח אין פודין את השבויים יתר מכדי דמיהם, הא עברי על לא תעמוד ע"ד רעך וכו', וכתב הח"ס ליישב בדוחקא דציבורא שאני דהוי בכלל פקו"נ עיין שם. ומשמע משם בהדיא דס"ל להח"ס בפשיטות, דהא להסוברים דבביטול ל"ת בשוא"ת א"צ לבזבז כל הונו, דאליבא דידהו אין בכלל קושיא על הגמ', ולא צריכים לדוחק תירוצו דציבור שאני, והיינו מפני שהדין הזה דבביטול ל"ת בשוא"ת א"צ לבזבז כל הונו, ככה הוא בפשיטות גם בל"ת דלא תעמוד ע"ד רעך שהוא ג"כ בשוא"ת, ולכן שפיר אין פודין אותן יתר על כדי דמיהם.

ח) וכאמור הכריע החתם סופר בהגהותיו לשו"ע להלכה דבשב ולא תעשה איננו מחויב לבזבז ממונו, וא"כ גם הלאו דל"ת ע"ד רעך שהוא בשב ואל תעשה נכלל ג"כ בכלל זה להלכה.

ט) והייתי מוסיף ואומר שיש בכלל לטעון ולומר שכל הדין של הרמ"א באו"ח סימן תרנ"ו ובי"ד סי' קנ"ז שצריך לבזבז כל ממונו כדי שלא לעבור על ל"ת נאמר רק בלא תעשה שבינו למקום, אבל לא בל"ת שבין אדם לחבירו, כל"ת דל"ת ע"ד רעך, ונדמה שראיתי שנגעו בזה שיש מקום לחלק בכזאת, ואז נוכל לומר שבכגון דא בל"ת שבין אדם לחבירו כו"ע יודו שאיננו מחויב לבזבז ע"ז ממונו, מכיון שדבר זה שחייב לבזבז נובע ביסודו מהרמ"א, ומהרמ"א אין ראייה שאומרו גם בנוגע לל"ת שבין אדם לחבירו.

+מילואים/ דמה שמדבר הרמ"א הוא על ל"ת שבין אדם למקום, ומסביב דבריו ומכחם הוא שהמדובר בזה בדברי הפוסקים +.

י) עכ"פ בהכרעת ההלכה שפיר י"ל שגם לאו זה דל"ת ע"ד רעך כלול בכלל כל הלאוים שהם בשוא"ת שהוכרעה לגבם ההלכה שאיננו מחויב לבזבז ע"ז ממונו וכנ"ל.

יא) ופוק חזי מאי עמא דבר, ומעולם לא ראינו שמי שהוא יחמיר על עצמו לבזבז כל ממונו כדי להשתדל להציל את חבירו ממחלתו המסוכנת, וכדומה לזה, ולא שמענו שיחייבוהו בכך ואם כן יש להחיל על זה דברי שו"ת הלק"ט למהר"י חאגיז ח"א סימן ל"ט שכותב וז"ל: וזה כלל גדול שהיה מוסד בידינו, אם הלכה רופפת בידך פוק חזי מה עמא דבר, כי פשוט הוא אשר באהבת ה' את עמו ישראל יסיר מכשול מדרכיהם ולא יטו כל העולם אחר היחיד אילו סברתו דחוויה עכ"ל.

ומינה נקח בק"ו לנשוא דיונו שככה הוא זה דהרי רבים אשר אתנו להצדיק מנהג עולם זה, וממילא גם לפסוק כן גם לכתחילה וכנ"ל. ומחייבים בזה רק הציבור בכללותו דציבור לא מעני.

יב) מכל האמור נ"ל שהרופא של נידונו איננו מחויב להשתדל עוד "להחיות" את החולה מאחר שזה כרוך כבר הדבר אצלו בהפסדים כספיים גדולים וענקיים, ועל כגון זה נאמר (ביחזקאל ל"ג - ט): ואתה כי הזהרת וגו' ואתה נפשך הצלת.

באהבה וידידות אליעזר יהודא וולדינברג

שולחן ערוך חושן משפט סימן שפח סעיף טו

מי שמוחזק ששלשה פעמים מסר ישראל או ממונם ביד אנשים, היו מבקשים עצה ותחבולה לבערו מהעולם

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פג עמוד ב

רבי אלעזר ברבי שמעון אשכח לההוא פרהגונא דקא תפיס גנבי, אמר ליה: היכי יכלת להו, לאו כחיותא מתילי? דכתיב בו תרמש כל חיתו יער. איכא דאמרי מהאי קרא קאמר ליה: יארב במסתר כאריה בסוכו, דלמא שקלת צדיקי ושבתקת רשיעי? - אמר ליה: ומאי אעביד? הרמנא דמלכא הוא! - אמר: תא אגמרך היכי תעביד; עול בארבע שעי לחנותא, כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה וקא מנמנמ שאול עילויה, אי צורבא מרבנן הוא וניים - אקדומי קדים לגרסיה, אי פועל הוא - קדים קא עביד עבידתיה, ואי עבידתיה בליליא - רדודי רדיד. ואי לא - גנבא הוא, ותפסיה. אישתמע מילתא בי מלכא, אמרו: קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא. אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, וקא תפיס גנבי ואזיל. שלח ליה רבי יהושע בן קרחה: חומץ בן יין, עד מת אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה! - שלח ליה: קוצים אני מכלה מן הכרם. - שלח ליה: יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו. יומא חד פגע ביה ההוא כובס, קרייה חומץ בן יין. אמר: מדחציף כולי האי - שמע מינה רשיעא הוא, אמר להו: תפסוהו. תפסוהו, לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי. קרי עליה שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו. זקפוהו, קם תותי זקיפא וקא בכי. אמרו ליה: רבי, אל ירע בעיניך, שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים. הניח ידו על בני מעיו, אמר: שישו בני מעי, שישו! ומה ספיקות שלכם כך, ודאית שלכם על אחת כמה וכמה, מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם. ואפילו הכי לא מייטבא דעתיה, אשקויהו סמא דשינתא, ועיילוהו לביתא דשישא, וקרעו לכריסיה. הוו מפקו מיניה דיקולי דיקולי דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז ואב ולא מסרחי. - כל תרבא נמי לא סריח! - כל תרבא לא סריח - שורייקי סומקי מסריח, הכא - אף על גב דאיכא שורייקי סומקי - לא מסריח. קרי אנפשיה אף בשרי ישכן לבטח.

בית יוסף חושן משפט סימן ב

כתב הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' שצג) רואה אני שאם העדים נאמנים אצל הברורים רשאים הם לקנוס ממון או לענוש עונש הגוף כפי אשר יראה להם וזה מקיום העולם שאם אתם מעמידים הכל על הדינים הקצובים בתורה ושלא לעשות אלא במה שענשה תורה בחבלות וכיוצא בהם נמצא העולם חרב שהיינו צריכים עדים והתראה

וכמו שאמרו ז"ל (ב"מ ל:): לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה וכל שכן בחוצה לארץ שאין דנין דיני קנסות ונמצאו קלי דעת פורצין גדרו של עולם ונמצא העולם שמם וכבר קנסו ז"ל קנסות במכה את חבירו ביד או בארכובא כדאיתא ריש פרק המניח (ב"ק כז:): ואף על פי שאלו דיני קנסות ואין דנין אותן בבבל מכל מקום בכל מקום ומקום דנין לעתים לכיוצא בהן לגדור את הדור. וגדולה מזו אמרו בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:): ששמעון בן שטח תלה שמונים נשים באשקלון ביום אחד ואף על פי שאין תולין אשה ואין דנין שנים ביום אחד ושם (מו.) אמרו טעמא שלא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה. וכן אמרו בפרק האשה רבה (יבמות צ:): באחד שרכב על הסוס בשבת וסקלוהו. ובאחד שהטיח את אשתו תחת התאנה והלקוהו וכל זה שהשעה היתה צריכה לכך וכן עושין בכל דור ודור ובכל מקום ומקום שרואין שהשעה צריכה לכך וליסר השוטים והנערים המטים עקלקלותם. והנה אמרו (שם נח:; נדה יג:): דרב הונא שהיה מבבל קץ ידא. ובפרק זה בורר (סנהדרין כז.) דאמר ריש גלותא אי ודאי קטל נפשא לכהיוה לעיניה ואף על פי שאין קציצת אבר בדיני התורה אלא הכל לגדר ולצורך השעה ולפיכך ברורים אלו אם עשו וראו שצורך שעה הוא לענוש גוף ולקנוס ממון לתיקון המדינה ולצורך השעה כדין עשו וכל שכן בדאיכא הרמנא דמלכא וכענין רבי אלעזר ברבי שמעון בריש פרק הפועלים (ב"מ פג:): ומכל מקום הברורים צריכים להתיישב בדברים ולעשות מעשיהם אחר המלכה ולהיות כוונתם בכל עת לשמים עכ"ל. ובתשובה אחרת (ח"ב סי' רצ) כתב ולדיני נפשות צריך שיהו מוזהרים לעשות בהסכמת זקני עירכם כדי שיעשו אחר הצורך הגדול ובמיתון.

Dovid Lichtenstein: A blessing in disguise ותכלה שניה וקללותיה

"ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך". (דברים כח, טו)

רבי שניאור זלמן מליאדי, "האדמו"ר הזקן" מייסד תנועת חב"ד, היה נוהג לקרוא בתורה בבית-הכנסת מדי שבוע בשבוע. באחד השנים לא נכח רבי שניאור זלמן בעיר ליאדי בשבת פרשת "כי תבוא", ולפיכך נשלח אדם אחר לקרוא בתורה.

פרשת כי תבוא כוללת את פסוקי התוכחה – תיאור פרטני של העונשים שיבואו על בני-ישראל, לו יחטאו ולא ישמעו בקול הבורא. בין הנוכחים בבית-הכנסת היה דובער הילד, בנו של רבי שניאור זלמן שהפך ברבות הימים ליורשו וממלא מקומו. כששמע את דברי התוכחה, הדברים נגעו לליבו כל-כך וגרמו לו לכאב לב. עד כדי כך השפיעו פסוקי התוכחה על הילד ששלושה שבועות לאחר-מכן, ביום הכיפורים, הסתפק אביו האם לאפשר לו לצום בשל חולשתו.

כששאלו את דובער הצעיר: "מה אירע? הלא בכל שנה קוראים פרשה זו?"

השיב: "כשאבא קורא, אין אלו נשמעים קללות..."

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ט עמוד א- עמוד ב

רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא. לצפרא הדור וקא מפטרי מיניה, אמר להו: ולא איפטוריתו מיני באורתא? אמרו ליה: למדתנו רבינו, תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטר ממנו פעם אחרת, שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וכתוב וביום עשרים ושלושה לחדש השביעי שלח את העם! אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטר ממנו פעם אחרת. אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהון דליברכוך וכו'. אמרו ליה: מאי בעית הכא? אמר להו: דאמר לי אבא: זיל גביהו דליברכוך. - אמרו ליה: יהא רעוא דתזרע ולא תחצד, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל, ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא. כי אתא לגבי אבוה, אמר ליה: לא מבעיא דברוכי לא בירכן - אבל צעורי צעורן. - אמר ליה: מאי אמרו לך? - הכי והכי אמרו לי. - אמר ליה: הנך כולהו ברכתא נינהו; תזרע ולא תחצד - תוליד בנים ולא ימותו. תעייל ולא תיפוק - תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון. תיפוק ולא תעייל - תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו וליהדרו לותיך. ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך - דהאי עלמא אושפיזך וההיא עלמא ביתא, דכתיב קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם. לבלבל פתורך - בבני ובנתא, ולא תיחזי שתא חדתא - דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי. לבן- מדרש מלבן עונותיהם של ישראל.

Smoking in Halacha

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מט

דבר עישון סיגריות ז' דחנכה תשכ"ד. מע"כ ידידי הנכבד הר' אהרן קירשענבויים שליט"א.

הנה בדבר עישון סיגריות ודאי מכיון שיש חשש להתחלות מזה מן הראוי להזהר מזה, אבל לומר שאסור מאיסור סכנתא מכיון שדשו בה רבים כבר איתא בגמ' בכה"ג שומר פתאים ה' בשבת דף קכ"ט ובנדה דף ל"א ובפרט שכמה גדולי תורה מדורות שעברו ובדורנו שמעשנין, וממילא אף לאלו שמחמירין לחוש להסכנה ליכא איסור לפנ"ע בהושטת אש וגפרורים למי שמעשן. ידידו מברכו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן לה

איסור עישון סמים בע"ה. ב' דר"ח אייר תשל"ג. מע"כ מוה"ר ירוחם פראם שליט"א.

הנה בדבר אשר התחילו איזה בחורים מהישיבה לעשן חשיש (מעראוואנא), פשוט שהוא דבר אסור מכמה עיקרי דינים שבתורה חדא שהוא מקלקל ומכלה את הגוף, ואף אם נמצאו אנשים בריאים שלא מזיק להם כל כך אבל מקלקל הוא את הדעת ואינם יכולים להבין דבר לאשורו שזה עוד יותר חמור שלבד שמונע עצמו מלמוד התורה כראוי הוא מניעה גם מתפלה וממצות התורה שעשייה בלא דעת הראוי הוא כלא קיימם. ועוד שהוא גורם תאוה גדולה אשר הוא יותר מתאות אכילה וכדומה הצריכים להאדם לחיותו ויש שלא יוכלו לצמצם ולהעביר

תאותם, והוא איסור החמור שנאמר בבן סורר ומורה על תאוה היותר גדולה שיש לו לאכילה אף שהוא לאכילת כשרות, וכ"ש שאסור להביא עצמו לתאוה גדולה עוד יותר ולדבר שליכא שום צורך להאדם בזה שהוא אסור, ואף שלמלקות נימא שאין עונשין מן הדין מ"מ לאיסורא ודאי עובר על לאו זה ואיכא גם הטעם דאיכא בבן סורר ומורה שסופו שילסטם את הבריות כדאיתא בסנהדרין בפ' בן סורר (ס"ח ע"ב). ועוד שהאב והאם של אלו שמעשנין זה מצטערים מאד אשר עוברין על מצות כבוד אב ואם. ועוד איכא איסור העשה דקדושים תהיו כפירוש הרמב"ן בחומש. וגם הם גורמים לאיסורים הרבה אחרים לבד זה, סוף דבר הוא פשוט וברור שהוא מאיסורים חמורים וצריך להשתדל בכל היכולת להעביר טומאה זו מכל בני ישראל ובפרט מאלו שלומדין בישיבות. והנני ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

Kentucky Clerk Still in Contempt of Gay Marriage Order: Plaintiffs

September 22, 2015

Reporting by Steve Bittenbender; Writing by David Bailey; Editing by Miral Fahmy

A county clerk from Kentucky who went to jail rather than issue marriage licenses to gay couples made material changes to the forms upon her return and is not in compliance with a federal court order, lawyers for couples suing her said on Monday.

Rowan County Clerk Kim Davis should be ordered to allow the licenses to be issued under the earlier format or the clerk's office should be put in receivership and fines imposed, the attorneys from the American Civil Liberties Union of Kentucky said in a federal court filing.

The issuance of marriage licenses to same-sex couples in Kentucky and other states has become the latest focal point in a long-running debate over gay marriage in the United States.

Davis, 50, has said her beliefs as an Apostolic Christian prevent her from issuing marriage licenses to same-sex couples. U.S. District Judge David Bunning ordered her jailed for failing to issue licenses in line with a Supreme Court ruling in June that made gay marriage legal across the United States.

Davis, who was jailed five days, was released on the condition that she not interfere directly or indirectly with the issuance of marriage licenses. She returned to work on Sept. 14.

Mat Staver, an attorney for Davis, said on Monday she has made a good faith effort to comply with Bunning's order.

"The ACLU's motion to again hold Kim Davis in contempt reveals that their interest is not the license but rather a marriage license bearing the name of Kim Davis. They want her scalp to hang on the wall as a trophy," Staver said.

Kim Davis addresses the media just before the doors are opened to the Rowan County Clerk's Office in Morehead, Kentucky, September 14, 2015. REUTERS/Chris Tilley

On Friday, the lawyer for Deputy Clerk Brian Mason, who has been issuing licenses since Davis was jailed, told the court Davis confiscated the licenses upon her return and gave him a document that removed references to Rowan County and Davis' office and required him to list his title as a notary public.

The changes run afoul of Bunning's order, the filing by the lawyers for the plaintiffs said. At the minimum, she has created considerable uncertainty for marriage applicants about their licenses and subsequent marriages, the filing said.

Bunning should direct that licenses be issued under the former format and the office reissue the licenses issued in the past week that could be open to legal challenges, it said.

While Davis has said she does not believe the licenses issued are valid, their legality has not been challenged in court. Bunning has said licenses issued while Davis was jailed are valid and the governor has said he had no problem with altered licenses, if the judge considered them valid.

Copyright © reuters.com

What if Kim Davis Were an Orthodox Jew? Issuing Marriage Licenses to Same-Sex Couples

In September 2015, a county clerk in Kentucky named Kim Davis earned international renown when she was imprisoned for refusing to issue marriage certificates to engaged homosexual and lesbian couples. After spending five days in jail, Ms. Davis was released, and she returned to work when an arrangement was made such that all marriage licenses issued by her office would not bear her name or official authorization.

Explaining her position, Ms. Davis said that even a license that she did not directly issue, but which bears her name, effectively “authorizes marriage that conflicts with God’s definition of marriage as a union between one man and one woman [and] violates my deeply-held religious convictions and conscience. For me, this would be an act of disobedience to my God... Whether I personally issue the license or whether one of my deputies issues it, the result is the same. The license is issued under the authority of Kim Davis, County Clerk of Rowan County.”

In the wake of the U.S. Supreme Court’s decision (*Obergefell v. Hodges*) on June 26, 2015, holding that the right to legal marriage cannot be denied to same-sex couples, and as opposition to homosexuality becomes increasingly taboo, many have expressed concern that the rights of those opposing same-sex marriage, including Orthodox Jews, may be threatened. The story of Kim Davis could, potentially, portend similar problems for Jews refusing to participate in activities that tacitly affirm the legitimacy of a homosexual union. In fact, already several months before the Supreme Court’s landmark decision, the owners of a small bakery near Portland, Oregon, were fined \$135,000 for refusing to prepare a wedding cake for a same-sex wedding.

These incidents underscore the urgent need for *poskim* to determine whether, and to what extent, it would be permissible for a Jew to take part in a same-sex couple’s marriage, including registration, wedding arrangements, and so on.

Unlike the vast majority of Torah laws, homosexuality is forbidden even for gentiles, and taking part in a process that lends official approval to such

relationships could therefore potentially violate several halachic prohibitions related to abetting or sanctioning sinful behavior. Specifically, we must consider the possible violation of three prohibitions:

1. לפני עור לא תתן מכשול — “placing a stumbling block before a blind man” (*Vayikra* 19:14), which refers to causing people to sin.
2. מסייע לדבר עבירה — lending assistance to help facilitate a sin. Even in situations in which לפני עור does not apply, because the sinner can commit the offense independently without any assistance, one is nevertheless forbidden to assist him in committing the prohibited act.
3. חנופה לרשעים — “flattering” the wicked in a manner that suggests approval of their wrongdoing.

Officiating at Weddings of Non-Observant Couples

We might compare this question to one that has already been addressed by several halachic authorities, as to whether a rabbi may serve as מסדר קידושין at the wedding of a non-observant couple who clearly have no intention of obeying the laws of family purity, but who would not live together without getting married. Would the rabbi's participation in such a wedding be forbidden on the grounds that it facilitates sinful behavior?

Rav Mordechai Yaakov Breisch addressed this question in *Chelkas Yaakov* (E.H. 75), and ruled that a rabbi may officiate at such a wedding. He notes that since the couple in any event will get married, whether or not the rabbi officiates, this is comparable to a case of handing someone forbidden food to eat when he could have accessed it through other means (חד עיברא דנהרא).

Rav Breisch at first questions this viewpoint, in light of the fact that if the rabbi were to refuse to officiate, the couple would find a different rabbi to officiate, and that rabbi would be in violation of לפני עור. The *Mishneh Le-Melech* (*Hilchos Malveh Ve-Loveh* 4, cited in *Pischei Teshuva*, Y.D. 160) advances the theory that one transgresses לפני עור by facilitating a sin even if the individual could commit the offense without his assistance, if the individual needs someone else's assistance. In other words, even if several people could potentially abet the sinner, and thus no single individual is indispensable to the act, nevertheless, whichever one of them facilitates the sin transgresses לפני עור. The context of the *Mishneh Le-Melech's* discussion is the case of a money lender who lends on interest. The *Mishneh Le-Melech* asserts that the borrower transgresses לפני עור by accepting such a loan, even though the lender would have certainly found other Jewish borrowers. Since the sinner requires another person's assistance to commit the forbidden act, any person who facilitates the act violates לפני עור,

even though the sinner would have found someone else to help him commit his sin.

Seemingly, Rav Breisch notes, we should apply that same logic to the case of the non-observant couple seeking an officiating rabbi. Whichever rabbi agrees to officiate would appear to violate לפני עור, despite the fact that another rabbi would have been found to officiate if he refused.

Rav Breisch dismisses this argument, however, for several reasons. First, he writes, we might distinguish between the case of a money lender, who might not find a Jew willing to pay interest in violation of Torah law, and the case of a non-observant couple, who would get married even if they could not find a rabbi to officiate. The *Mishneh Le-Melech* might limit his ruling to a situation similar to that of the money lender, where it is possible, albeit unlikely, that the lender would be unable to find an abettor for his sin, and thus one who abets his sin by borrowing on interest violates לפני עור. In the case of a couple wishing to get married, however, they would get married with or without an officiating rabbi, and thus a rabbi who agrees to officiate is not considered to have “placed a stumbling block” before them.

Additionally, Rav Breisch notes, several *poskim* dispute the *Mishneh Le-Melech*'s view, and maintain that the prohibition of לפני עור does not apply if the transgressor can find other people to facilitate his violation. One example is a responsum of the Maharsham (2:184), in which he permits a Jew in Cracow to lease a storefront property to a Jewish barber who would work on Shabbos. The Maharsham does not even cite the *Mishneh Le-Melech*'s position, and rules that since the barber will find another Jew to lease him property, לפני עור does not apply. Moreover, Rav Breisch contends that in the case of a non-observant couple seeking an officiating rabbi, a rabbi might agree to perform the ceremony because he regards this as a *mitzva*, enabling a Jewish man and woman to marry in a halachic manner. Thus, even if we were to conclude, in principle, that officiating is forbidden, nevertheless, the couple would in all likelihood find a rabbi who considers it permissible and even laudable. Rav Breisch argues that the *Mishneh Le-Melech*'s position only applies to facilitating something which is obviously prohibited, such as lending with interest. But in this case, where other rabbis will reach the conclusion that officiating at the wedding is not prohibited at all, there is no problem serving as the officiating rabbi since the transgression of לפני עור is not inevitable.

This line of reasoning would likely apply to our discussion as well. Even if the Orthodox Jewish clerk refuses to grant the homosexual couple their marriage license, they will undoubtedly complete the registration process through a different office, or they will live together without a marriage license. Therefore,

it stands to reason that processing the registration request would not constitute a violation of לפני עור.

A *Shadchan's* Quandary

We still need to determine, however, whether this would violate the prohibition of מסייע לדבר עבירה. A possible precedent may be found in a responsum of the Netziv (*Meishiv Davar* 2:32) which discusses the question of whether a *shadchan* (matchmaker) may make a match between a man and woman knowing that they will not observe the family purity laws. The Netziv cites earlier sources that limit the prohibition of מסייע לדבר עבירה to assistance lent to the sinner at the time of the forbidden act, as opposed to lending assistance that helps facilitate a sin at a later time. In light of this distinction, the Netziv asserts that suggesting a match does not transgress this prohibition, since the couple will not violate the family purity laws until much later. Moreover, the Netziv adds, lending assistance to sinners is permitted for the purpose of earning a livelihood, and therefore one who earns money from matchmaking is allowed to make matches that would result in Torah violations.

Rav Moshe Feinstein cites the Netziv's ruling in *Iggeros Moshe* (E.H. 4:87), in discussing the question of officiating at a wedding of a couple who will not observe the family purity laws. He notes that a distinction might be drawn between matchmaking and officiating at the wedding, as the latter situation should perhaps be regarded as assistance lent at the time of the sinful act. Nevertheless, Rav Moshe adds, the Netziv's ruling that מסייע is permitted for the sake of earning a livelihood would apply to a rabbi whose formal duties to his congregation require him to officiate at weddings regardless of the couple's level of observance. Moreover, Rav Moshe points to the ruling of the *Shach* (Y.D. 151:6) that the prohibition of מסייע does not pertain to the case of a מומר — a person who rejects the authority of Torah law. The *Dagul Mei-Revava* (Y.D. ad loc.) extends this position even further, claiming that מסייע does not apply any time one seeks to intentionally commit a sin. According to the *Dagul Mei-Revava*, the prohibition of מסייע לדבר עבירה applies only to helping someone unwittingly violate the Torah. Rav Moshe writes that this view can certainly be taken into account to permit rabbis to officiate at the wedding of a non-observant couple, especially when this is necessary for a rabbi's livelihood.

It would certainly appear that this ruling would also apply to a clerk whose job requires issuing marriage licenses even to homosexual couples. Since the couple knowingly commits the violation, and since the clerk needs to issue the license for his or her livelihood, the prohibition of מסייע does not apply.

Life-Saving Flattery

As mentioned, however, in addition to the prohibitions of לפני עור and מסייע, we must also consider the possibility that issuing such a license might fall under the prohibition of חנופה — flattering sinners. In order to determine whether this is indeed the case, we must briefly explore the definition and parameters of this prohibition.¹

The Talmudic source of this prohibition is the Mishna in *Maseches Sota* (41a) which recounts that the sages who had assembled in the *Beis Ha-Mikdash* once complimented the sinful King Agrippas. The Gemara (41b) relates that a decree of annihilation was issued against the Jewish People at that time, because they flattered a wicked man.

The *Sefer Ha-Yerei'im* includes the prohibition of חנופה in his listing of the Torah's commands (248), citing as the Biblical source the verse toward the end of *Sefer Bamidbar* (35:33), ולא תחניפו את הארץ. He defines the prohibition as follows:

כל השומע דבר עולה ושאינו הגון או רואה דבר רע ואמר טוב הוא, או שותק, ואינו מתוך יראה לא מגופו ולא מממונו, אלא מתוך רשע לבבו, או חושב בלבבו פן יחרה אפו עלי ויתקוטט עמי ואיני מפסיד בקטיטתו כי אם חסדו ואהבתו, נקרא חנף.

Whoever hears something sinful and improper, or sees something evil and says that it is good, or remains silent, and this is not because of fear for his body or property, but rather because of his evil-hearted nature, or because he thinks to himself, “He might become angry with me and fight with me, and all I will lose if he fights with me is his favor and affection” — he is considered a flatterer.

According to the *Yerei'im*, the prohibition of חנופה, by definition, does not apply to flattering for the sake of saving oneself from physical or financial harm. The prohibition forbids engaging in flattery due to genuine approval of the individual's sinful conduct or to earn that individual's favor and affection. It is entirely permissible to flatter a sinner when this is necessary to protect oneself.

Similarly, *Tosfos* (*Sota* 41b, ד"ה כל המחניף) write that flattery is permissible in situations of danger, noting the incident recounted in *Maseches Nedarim* (22a) in which Ula complimented a murderer on the way he killed somebody, in order to protect himself from the killer, who would have otherwise killed him, too. After the incident, Rabbi Yochanan assured Ula that he acted appropriately in light of the life-threatening situation he faced.

1. The reader is referred to the first volume of *Headlines*, chapter 14, where the definition of חנופה is discussed at length in reference to the permissibility of voting for a political candidate running on a platform that conflicts with Torah values.

Surprisingly, however, Rabbeinu Yona takes a different view in his *Sha'arei Teshuva* (3:187–188). Rabbeinu Yona delineates nine different forms of forbidden חנופה, the first of which is forbidden even in the face of life-threatening danger:

החלק הראשון – החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חבירו וכי החזיק בתרמית או כי יחטא איש בלשון הרע או באונאת דברים, ויחליק לו לשון הרע לאמר לא פעלת און... וחיוב האדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזאת.

The first category — the flatterer who discerns, sees, or knows that his fellow has perpetrated evil, acted with deceit, or sinned through negative speech or through abusive speech, and he flatters [the wrongdoer] with an evil tongue, saying, “You did no wrong”... A person must expose himself to danger rather than bear this guilt upon his soul.

Rabbeinu Yona proceeds to note the people’s flattery of Agrippas, which the Gemara condemns despite the fact that they presumably complimented him in order to protect themselves. Additionally, Rabbeinu Yona cites Moshe Rabbeinu’s admonition to the newly-appointed judges in the wilderness, לא תגורו מפני איש (*Devarim* 1:17) — that they should judge fairly and accurately even in the face of threats.

The question obviously arises as to why one would be required to risk his life to avoid violating חנופה. It is generally assumed that the concern for human life overrides all Torah prohibitions with the exception of idolatry, murder, and sexual immorality. On what basis does Rabbeinu Yona forbid flattery even for the sake of protecting one’s life?

The answer likely emerges from the comments of the Maharshal in his *Yam Shel Shlomo (Bava Kama 4:9)*, where he writes, אסור לשנות דברי תורה אף כי הסכנה, וחיוב למסור עצמו עליה — “It is forbidden to distort the words of Torah, even in the face of danger, and one must surrender himself for it.” The Maharshal makes this comment in reference to the story told in the Gemara (*Bava Kama* 38a) of two Roman officials who were sent by the Roman government to study the Jews’ Torah. After these two officials studied with the Jews, they accepted everything except for the law that absolves a Jew from liability if his ox kills a gentile’s ox, but imposes liability upon a gentile whose ox gores a Jew’s ox. The Maharshal notes that the Jews who taught these two officials informed them of these laws despite the grave danger to which they would be exposed. Rather than alter the content in order to protect the Jews from the hostility of the Roman authorities, the scholars taught the Roman officials the truth. The reason, the Maharshal explains, is because it is forbidden to distort the Torah even to protect against life-threatening danger. He writes:

לומר על הפטור חייב או להיפך היה ככופר בתורת משה – מה לי דבור אחד, מה לי כל התורה.

Saying that one who is exempt is really obligated, or vice versa, would be akin to denying the Torah of Moshe. What difference does it make if it is one precept or the entire Torah?

Distorting even a single law of the Torah amounts to rejecting the Torah's authenticity, and thus constitutes heresy. As such, one is required to surrender his life rather than falsify any part of the Torah.

This premise perhaps underlies Rabbeinu Yona's ruling that חנופה is forbidden even in the face of danger. In emphasizing the particular gravity of flattery, Rabbeinu Yona writes:

והנה זה ביד החנף האויל עון פלילי כי לא יקנא לאמת, אבל יעזור אחרי השקר ויאמר לרע טוב וישם חושך לאור.

This nefarious flatterer is guilty of a grievous offense because he is not zealous for truth, and instead resorts to falsehood, saying that evil is good and turning darkness into light.

Flattery is a “grievous offense” because it distorts God's law, misrepresenting good as evil and evil as good. For this reason, in line with the Maharshal's ruling, Rabbeinu Yona maintains that flattery is forbidden even in situations of life-threatening danger. Thus, Rabbeinu Yona cites as proof Moshe's admonition to judges not to fear the consequences of a truthful sentence. They must speak the truth and issue accurate rulings that correctly reflect Torah law, even in the face of danger.²

However, as noted earlier, *Tosfos* do not follow this view, but instead maintain that one is not obligated to surrender his life to avoid חנופה, drawing proof from Ula's flattery of a murderer. The question we need to address is whether *Tosfos'* ruling indicates that they do not accept the Maharshal's view that one must risk his life to avoid distorting Torah law, or if some distinction may be drawn between the Maharshal's discussion and the situation faced by Ula.

Honoring a Sinner in the Synagogue

Rav Moshe Feinstein discusses *Tosfos'* view at length in the context of the situation faced by a synagogue that wished to give honor to a prominent member

2. The source of Rabbeinu Yona's comments is the *Sifrei*, cited by the *Sefer Ha-Chinuch* (415):

שמה תאמר ירא אני מאיש פלוני שמה יהרגני או יהרוג אחד מבני ביתי, שמה ידליק את גדישי או שמה יקצוץ את נטיעותי, תלמוד לומר לא תגורו מפני איש.

who had married a non-Jewish woman (*Iggeros Moshe*, O.C. 2:51). This member, a wealthy physician, was exceedingly generous and actively involved in the community, whose members turned to him and relied upon him for assistance and support. The congregation's leaders were concerned that if they did not show him honor in the synagogue, such as by inviting him to open the ark, he might leave, denying the members access to this vital source of support.

Based on his analysis of *Tosfos'* position, Rav Moshe permitted the congregation to give the man honor. Although one must generally surrender his life to avoid distorting the Torah, as the Maharshah writes, Rav Moshe draws a subtle distinction between explicit distortion of Torah and expressing approval of sin. Ula did not explicitly say that murder is permissible; he complimented the murderer for the “impressive” manner in which he slit the victim's throat.³ This could be understood to mean that the killer acted in accordance with appropriate protocols for people like him. Under normal circumstances, expressing approval of sin in this manner is forbidden, but it is permissible for the purpose of saving one's life. It is only the explicit distortion of Torah — such as stating clearly that the Torah sanctions murder — that is forbidden even in the face of danger.

On this basis, Rav Moshe asserts that the entire prohibition of חנופה refers to approving of sinful behavior. If this is done in a manner that explicitly distorts Torah law, then it is forbidden even for the sake of saving one's life, whereas expressing approval without explicitly misrepresenting the law is allowed in situations of danger. However, giving honor and complimenting a sinner for his favorable qualities, when it is clear that he is not being commended for his sinful conduct, is entirely permissible, and does not fall under the category of חנופה at all.⁴

Clearly, Rav Moshe forbids lending tacit approval to sinful behavior except when this is necessary to avoid danger. Thus, in the situation of a clerk processing marriage licenses, it would seem that issuing a license to a homosexual couple would be forbidden on the grounds of חנופה. Even though the clerk issues the license simply as part of his or her job, nevertheless, doing so implies approval of the marriage, and would therefore seemingly fall under the strict prohibition of חנופה. Especially when we consider the public and permanent nature of this expression of approval — a certificate that will be kept forever in

3. The Gemara relates that the killer turned to Ula and asked, יארת עבדי (“Did I do this well?”), and Ula answered in the affirmative.

4. Rav Moshe does not discuss in this responsum Rabbeinu Yona's ruling and how it may be reconciled with the story of Ula. See *Yad Ketana to Hilchos Dei'os* (10:14), who suggests a number of possible answers.

the local government's records — it seems clear that one would not be allowed to participate in the issuance of such a document.

INTERVIEW

Rav Dovid Cohen
on *Headlines with Dovid Lichtenstein**

To my mind, what she [Kim Davis] did was a great קידוש ה'. If a Jew would ask me what to do [in that situation], I would say that according to *halacha*, you are required to do what she did, because of a Rabbeinu Yona... Rabbeinu Yona says a person is obligated to give his life not to violate this sin [of חנופה]. He maintained that it's a חילול ה', and for חילול ה', it's יהרג ואל יעבור [one must give his life when necessary to avoid violating this sin]. For a person to say, "It's OK. There's such a thing as marriage between identical sexes" — it's a חילול ה', because the Torah says it's a *to'eva* [abomination]... I believe that halachically, if you're obligated to let yourselves be killed, then certainly you're obligated to lose *parnasa*.

* Broadcast on 29 Elul, 5775 (September 12, 2015).